

NGÔ QUỐC ĐÔNG*

VÀI NÉT VỀ SỰ THAM GIA HỆ THỐNG CHÍNH TRỊ CỦA NGƯỜI CHĂM THEO ISLAM GIÁO Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

Tóm tắt: Dựa trên số liệu khảo sát xã hội học, các báo cáo của địa phương và thông tin từ các chuyến đi thực tiễn, bài viết này nhằm tìm hiểu việc tham gia của họ vào hệ thống chính trị cơ sở. Nội dung chính của bài viết sẽ cho thấy dù là một thực thể tôn giáo nhạy cảm bởi các lý do lịch sử, biến động di dân, và những đặc thù niềm tin, người Islam dù không trực tiếp tham gia vào một số lĩnh vực thuộc hệ thống chính trị, nhưng đang là một nhân tố quan trọng tạo ra sự đoàn kết vùng đồng bào có đạo. Đồng thời bài viết cho chúng ta thấy thực trạng bức tranh người Chăm theo Islam giáo tham vào hệ thống chính trị cơ sở hiện nay. Với họ, dù sự gia nhập hệ thống chính trị còn khiêm tốn, nhưng rõ ràng cộng đồng này đã tạo ra một sự tương tác hài hòa giữa chính quyền địa phương với cộng đồng tôn giáo của mình.

Từ khóa: Chăm Islam; hệ thống chính trị; chính trị cơ sở.

Dẫn nhập

Hệ thống chính trị ở Việt Nam được tổ chức và hoạt động trong điều kiện lịch sử, kinh tế - xã hội và môi trường văn hóa chính trị đặc thù. Điều này thể hiện ở việc hệ thống chính trị Việt Nam hiện nay do Đảng Cộng sản Việt Nam lãnh đạo. Nói tới hệ thống chính trị ở địa phương là nói tới Hội đồng nhân dân, Ủy ban nhân dân. Ngoài ra có các tổ chức chính trị xã hội cấp địa phương rất quan trọng trong hệ thống chính trị cơ sở là Mặt trận Tổ quốc, Đoàn Thanh niên Cộng sản Hồ Chí Minh; các hội như: Hội Liên hiệp Phụ nữ, Hội Nông dân, Hội Cựu chiến binh... Bởi vậy, khi xem xét sự tham gia của cộng đồng Chăm theo Islam giáo vào hệ thống chính trị địa phương là tìm hiểu sự tham gia của chức sắc và quần chúng tín đồ Chăm theo Islam giáo tham gia vào các tổ chức chính trị này như thế nào.

---

* Viện Nghiên cứu Tôn giáo, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam.

Ngày nhận bài: 03/11/2023; Ngày biên tập: 08/11/2023; Duyệt đăng: 18/11/2023.

Khác với các dân tộc khác, người Chăm tại Việt Nam có một quá khứ lịch sử đặc biệt với nhiều thăng trầm. Vậy tâm lý của người Chăm theo Islam giáo khi tham gia vào hệ thống chính trị địa phương như thế nào? Liệu họ có bị các dấu ấn lịch sử để lại trong tâm lý dân tộc khi lựa chọn tham gia vào hệ thống chính trị của Nhà nước? Tuy là một dân tộc có lịch sử thăng trầm, nhưng những hậu duệ của người Chăm, trong đó có bộ phận Chăm theo Islam giáo đã biết cách thích nghi và hội nhập tốt với bối cảnh chính trị ở Việt Nam hiện nay.

Thời nhà Nguyễn (1802-1945) để chống sự xâm lược của quân Xiêm và mở mang vùng đất phía Tây Nam, triều đình đã chiêu mộ một bộ phận người Chăm vào trong quân đội để giữ vùng biên giới [xem Phan Khoang, 1969 và Nguyễn Khắc Ngữ, 1967]. Cũng có thể trong số chiêu mộ này, đã có những người Chăm theo Islam giáo trong đội quân của triều đình. Tại miền Nam Việt Nam, thời kỳ 1967-1975, nhà cầm quyền cho miễn quân dịch với một số đồng bào Thượng và người Chăm để tạo điều kiện cho họ tham gia học tập. Sau đó, Luật quân dịch sửa đổi năm 1972 không thấy đề cập việc miễn như trước. Thời kỳ này, các con em đồng bào Thượng và Chăm cũng được giảm nhẹ các điều kiện văn bằng đầu vào nếu tham gia tuyển vào các trường sĩ quan quân lực Việt Nam Cộng hòa.

Ngày nay, việc người Chăm theo Islam tham gia vào lực lượng an ninh, quốc phòng để đóng góp cho hệ thống chính trị vẫn đang có những trở ngại từ phía họ. Nguyên nhân trực tiếp của tình trạng này chính là do các sinh hoạt đạo của người Islam đã quy định tín đồ của họ khó có thể tham gia vào các môi trường có tính chất kỷ luật rèn luyện đặc thù. Trong môi trường này, người Islam giáo sẽ gặp khó khăn trong thực hành tháng Ramadan, hay hành lễ cầu nguyện Thượng đế năm lần/ngày, không thể đọc kinh Qur'an....

Hiện trạng sự tham gia vào hệ thống chính trị cơ sở của người Chăm theo Islam giáo ở một số địa phương

Tuy chưa có đánh giá tổng thể về kết quả của sự hội nhập với hệ thống chính trị địa phương, nhưng qua các khảo sát của Viện Nghiên cứu Tôn giáo tại hầu hết các tỉnh thành có đồng bào Chăm theo Islam giáo sinh sống, thông tin nhận được một cách chung nhất từ Ban Tôn giáo các tỉnh khảo sát là: cộng đồng Chăm theo Islam giáo có một mối quan hệ khá tốt với chính quyền địa phương sở tại. Các thánh đường lớn ở Ninh Thuận, Tây Ninh, An Giang, Đồng Nai, Thành phố Hồ Chí Minh đều được đoàn nghiên cứu đến thăm quan và khảo sát mà không có gặp trở ngại nào từ phía cộng đồng Chăm theo Islam giáo. Chúng

ta có thể gặp khá nhiều các đánh giá tích cực về thái độ chính trị của tín đồ Chăm theo Islam giáo với hệ thống chính trị địa phương. Chẳng hạn, Ban Dân vận An Giang cho rằng: “Bà con dân tộc Chăm tại An Giang vốn có truyền thống đoàn kết, quan hệ thân thiết với các dân tộc anh em sống trên địa bàn với xóm, làng Chăm cùng với trách nhiệm thiêng liêng với đức tin, với nơi thờ tự, nên dù đi xa họ vẫn trở về quê hương, phục tùng giáo cả. Mặt khác, các vị chức sắc, chức việc có tư tưởng chính trị vững vàng; tôn trọng chính quyền địa phương, không chấp nhận tư tưởng cực đoan, gắn kết được đạo đức tốt đẹp của tôn giáo với tư tưởng, đạo đức Bác Hồ. Từ đó, cộng đồng Hồi giáo Chăm luôn biết giữ gìn đoàn kết dân tộc, tự lực phấn đấu vươn lên, chủ động giải quyết hài hòa các vấn đề phát sinh về nhận thức, tư tưởng ngay tại làng, xóm của mình” [Ban Dân vận Tỉnh ủy An Giang, 2020: 1].

Một nhận xét khác từ Ban Tôn giáo tỉnh Đồng Nai cũng rất tích cực khi nhìn nhận thái độ chính trị của cộng đồng Chăm theo Islam giáo tại địa phương: “Mối quan hệ giữa cộng đồng người Chăm Islam địa phương với chính quyền các cấp trong thời gian qua được duy trì tốt đẹp. Ban Giáo cả các thánh đường luôn cộng tác với chính quyền trong việc thực hiện các phong trào xã hội hóa, phong trào quần chúng bảo vệ an ninh Tổ quốc, các cuộc vận động tại địa bàn dân cư và vận động quần chúng tín đồ tích cực hưởng ứng tham gia, đạt được nhiều kết quả thiết thực. Nhìn chung, đồng bào Chăm và chức sắc tôn giáo người Chăm theo Hồi giáo Islam trong tỉnh Đồng Nai đều thể hiện tinh thần đoàn kết, tích cực trong sản xuất để vượt qua đói nghèo, tin tưởng vào đường lối, chính sách đổi mới và sự lãnh đạo của Đảng, Nhà Nước. Đồng bào đã chú trọng vào việc đầu tư phát triển sản xuất, chăn nuôi, giải quyết việc làm, xóa đói giảm nghèo [Ban Tôn giáo tỉnh Đồng Nai, 2020].

Theo một nghiên cứu của Tạ Long và Ngô Thị Chính năm 2007 cho biết, về mức độ tham gia của người Chăm nói chung vào hệ thống chính trị cơ sở ở Ninh Thuận, Bình Thuận qua việc khảo sát cơ cấu viên chức, công chức người Chăm trong tỷ lệ dân số và tỷ lệ các dân tộc, cho chúng ta một số thông tin như sau: “01 Phó Chủ tịch Hội đồng Dân tộc của Quốc hội, 01 Cục phó Cục đường bộ, 02 Tỉnh ủy viên, 04 đại biểu HĐND tỉnh, 06 cán bộ lãnh đạo các sở ngành của tỉnh, 69 cán bộ công chức đang công tác ở các sở, ban ngành của tỉnh; cấp huyện có 01 Bí thư kiêm Chủ tịch UBND huyện, 01 Chủ tịch UBND huyện, 01 Phó Chủ tịch HĐND, 04 thường vụ huyện ủy, 05 trưởng đầu ngành của huyện” [Tạ Long, Ngô Thị Chính, 2007: 10-11].

Cũng theo nghiên cứu này cho biết: tính tới tháng 8/2004, số cán bộ chủ chốt cấp cơ sở (gồm bí thư, phó bí thư đảng ủy, chi ủy xã; chủ tịch, phó chủ tịch HĐND xã; chủ tịch MTTQ, chủ tịch hội cựu chiến binh, chủ tịch hội nông dân, hội phụ nữ, Bí thư đoàn TNCS Hồ Chí Minh) là người Chăm chiếm 8,05% tổng số cán bộ chủ chốt của toàn tỉnh Ninh Thuận và 2,27% ở tỉnh Bình Thuận. Tính theo tỷ lệ dân số cứ 100 người Chăm ở tỉnh Ninh Thuận có 0,06 cán bộ chủ chốt, ở Bình Thuận là 0,16 [Tạ Long, Ngô Thị Chính, 2007: 12-13].

Tất nhiên, các số liệu trên là tính chung cho toàn bộ cộng đồng Chăm ở Ninh Thuận và Bình Thuận, trong đó có tỷ lệ cao người Chăm Bà ni và Chăm Bà La môn. Riêng người Chăm theo Islam giáo ở hai địa phương này không có con số cụ thể về việc họ tham gia vào hệ thống chính trị ở thời điểm đó, nhưng có một điều chắc chắn rằng mức độ tham gia sẽ thấp hơn so với người Chăm theo Bà La môn và Chăm Bà ni. Dựa vào nguồn của Ban Dân tộc Ninh Thuận và Bình Thuận nghiên cứu trên dẫn ra tỷ lệ cơ cấu đội ngũ công chức, viên chức theo tôn giáo ở Ninh Thuận và Bình Thuận như sau: [Tạ Long, Ngô Thị Chính, 2007:12].

Tỉnh	Tổng số (CCVC)	Bà La môn	Bà ni	Islam
Ninh Thuận	100%	77,0%	21,7%	1,24%
Bình Thuận	100%	74,5%	25,5%	0,00%

(Nguồn: Viện Nghiên cứu Tôn giáo, 2020)

Số liệu trên trong bối cảnh tỷ lệ thành phần người Chăm theo các tôn giáo khác nhau ở hai tỉnh lúc đó là: Tín đồ Bà La môn 56,5%, Bà ni 39,3%, Islam là 3,44%. Như vậy, sự tham gia của người Islam giáo vào hệ thống chính trị địa phương ở Ninh Thuận và Bình Thuận theo nghiên cứu này là thấp nhất so với nhóm người Chăm còn lại. Điều này cũng tỷ lệ với thành phần người Chăm theo Islam giáo ở thời điểm nghiên cứu đó chiếm tỷ lệ nhỏ nhất so với các nhóm còn lại.

Trong quá trình khảo sát thực tế, thu thập thông tin cho đề tài *Cộng đồng Islam giáo ở Việt Nam hiện nay: thực trạng, xu hướng biến đổi và gợi ý chính sách*, do Viện Nghiên cứu Tôn giáo là cơ quan thực hiện, có khá nhiều phỏng vấn sâu ghi lại các cuộc trao đổi với chức sắc người Chăm theo Islam giáo cho thấy có sự tham gia nhất định của các nhân vật chủ chốt trong cộng đồng Chăm theo Islam giáo vào hệ thống chính trị. Chủ yếu họ tham gia với tư cách Ủy viên Mặt trận Tổ

quốc cơ sở, hoặc Ủy viên Hội đồng nhân dân. Tỷ lệ đảng viên là người Chăm theo Islam giáo cũng đã có ở những khu vực có đông tín đồ tôn giáo này sinh sống như Tây Ninh, An Giang, Ninh Thuận.

Ở địa bàn tỉnh An Giang, nơi có nhiều người Chăm theo Islam giáo nhất với mức độ tập trung cao, công tác phát triển Đảng cũng đã có, nhưng nhìn chung chưa được nhiều. Ở thời điểm 2007, toàn tỉnh chỉ có 22 đảng viên, nhiều xã và ấp Chăm chỉ có một đến hai đảng viên. Do đó, số cán bộ là đồng bào Chăm theo Islam giáo trong hệ thống chính trị cơ sở còn hạn chế. Thông tin từ địa phương này cho biết, có những ấp người Chăm theo Islam giáo ở đây rất khó tìm người phụ trách các đoàn thể ở ấp [Nguyễn Đức Ngọc, 2007: 54]. Với các địa bàn có cộng đồng người Chăm theo Islam giáo chiếm tỷ lệ ít thì hầu như chưa có phát triển được đảng viên tại đây. Chẳng hạn, như tỉnh Long An, Tiền Giang hay Trà Vinh [Viện Nghiên cứu Tôn giáo, 2020]. Khi thực hiện đề tài *Cộng đồng Islam giáo ở Việt Nam hiện nay: thực trạng, xu hướng biến đổi và gợi ý chính sách*, Viện Nghiên cứu Tôn giáo đã tiến hành khảo sát bằng bảng hỏi tại bảy tỉnh trong cả nước, gồm: Tây Ninh, Bình Phước, Ninh Thuận, Thành phố Hồ Chí Minh, Đồng Nai, Bình Dương, An Giang với 1.500 tín đồ Chăm theo Islam giáo. Trong số đó, số tín đồ được khảo sát tại An Giang chiếm 39,3% tổng số người được hỏi, tiếp theo là Tây Ninh với 20,1% và Ninh Thuận với 19,7%. Số tín đồ tại các địa phương còn lại chiếm tỷ lệ thấp hơn 10% mỗi địa phương. Với câu hỏi về mức độ tham gia của những tín đồ Chăm theo Islam giáo vào các đoàn thể thuộc hệ thống chính trị cơ sở có kết quả như sau:

Tham gia đoàn thể, tổ chức xã hội	Tần số (người)	Tỷ lệ (%)
Đảng Cộng sản Việt Nam	13	0.9
Đoàn TNCS Hồ Chí Minh	44	2.9
Hội Phụ nữ	138	9.2
Hội Nông dân	65	4.3
Hội Cựu chiến binh	4	0.3
Hội Người cao tuổi	38	2.5
Các hội nghề nghiệp	11	0.7
Các nhóm tự tổ chức của người Islam	156	10.4

Ban Quản trị Thánh đường	158	10.5
Mặt trận Tổ quốc	8	0.5
Khác	61	4.1

(Nguồn: Viện Nghiên cứu Tôn giáo, 2020)

Từ số liệu qua cuộc khảo sát trên cho thấy, tỷ lệ người Chăm theo Islam giáo hiện nay tham gia nhiều nhất vào Ban Quản trị thánh đường hoặc các nhóm, tổ chức của chính cộng đồng họ lập ra. Mức độ tham gia vào các hệ thống chính trị cơ sở của Nhà nước còn tương đối khiêm tốn. Chẳng hạn, Mặt trận Tổ quốc là kênh quan trọng để tập hợp quần chúng thì chỉ có 8/1.500 người được khảo sát tham gia, chiếm 0,5%. Số Đảng viên là người Chăm Islam chỉ có 13/1500 người được hỏi, chiếm 0,9%. Kết quả khảo sát cho thấy người Chăm theo Islam giáo tham gia khá đông với tổ chức Hội Phụ nữ 138/1.500 (9,2%), Hội Nông dân 65/1.500 (4,3%), đoàn thanh niên CSHCM 44/1.500 (2,9%).

Các báo cáo từ một số tỉnh cũng cho biết thông tin, hiện nay ở những tỉnh có đông đồng bào Chăm theo Islam giáo sinh sống, đã có sự hội nhập tham gia của tín đồ Islam này vào trong hệ thống chính trị cơ sở. Theo báo cáo của Ban Tôn giáo Ninh Thuận năm 2019, người Chăm Islam tham gia chính quyền đoàn thể xã hội như sau: 17 người là Đảng viên Đảng Cộng sản Việt Nam; tám người tham gia chính quyền các cấp; 203 người là cán bộ công nhân viên trong các cơ quan nhà nước, tham gia đoàn thể Ủy ban Mặt trận Tổ quốc các cấp: tỉnh một người, huyện hai người, xã ba người [Ban Tôn giáo Ninh Thuận, 2019].

Ngoài ra thông tin từ Ban Dân vận tỉnh An Giang cũng cho biết: Hiện nay, đồng bào Chăm có 59 người là đảng viên. Có bảy cán bộ Chăm đang công tác tại các cơ quan, đơn vị cấp tỉnh, 93 người Chăm tham gia lực lượng nông cốt ở cơ sở. Công tác đào tạo bồi dưỡng cán bộ Chăm được quan tâm, có 21 tốt nghiệp đại học, 11 trung học chuyên nghiệp, trình độ chính trị 12 trung cấp, 20 người sơ cấp [Tỉnh ủy An Giang, 2013].

Việc người Chăm theo Islam giáo có một tâm thế hài hòa với hệ thống chính trị địa phương có thể lý giải từ góc độ tôn giáo-tộc người.

Trước hết, với nền tảng kinh tế đa số nông nghiệp, với đặc trưng văn hóa tộc người Chăm khá riêng biệt, lại theo Islam giáo nên cộng đồng này có tính chất bảo lưu khép kín các giá trị văn hóa, tôn giáo, tộc người, từ đó đã tạo ra một khối cư dân thuần nhất, ít có va chạm với các tổ chức cơ sở trong hệ thống chính trị.

Tiếp theo, cũng phải thấy rằng quá trình ảnh hưởng của Islam vào cộng đồng Chăm đã làm cho tính tôn giáo trội lên bên cạnh các đặc trưng dân tộc. Bởi vậy tâm thức về truyền thống dân tộc, ký ức dân tộc cũng bị chia sẻ và ảnh hưởng bởi tâm thức tôn giáo. Cộng đồng Chăm theo Islam giáo ở Việt Nam cũng đã hình thành các Ban đại diện cấp tỉnh mà không có một tổ chức giáo hội trung ương thống nhất giống như Công giáo hay Phật giáo. Điều này, cũng tạo ra các áp lực của bản thân cộng đồng Chăm theo Islam giáo với các thiết chế chính trị địa phương không mạnh như các tổ chức tôn giáo khác. Một số cộng đồng Chăm ở Ninh Thuận, Bình Thuận cũng không có mối quan hệ nhiều và sâu sắc với cộng đồng Chăm Islam ở khu vực Nam Bộ cho dù họ cùng theo Islam giáo.

Và điều chúng ta không thể phủ nhận là chính sách tôn giáo, dân tộc của Chính phủ Việt Nam hiện nay có nhiều cải cách, giúp cho đồng bào dân tộc, tôn giáo hội nhập tốt với hệ thống chính trị và hướng đến đại cục là đại đoàn kết các dân tộc, tôn giáo, tránh mọi xung đột chia rẽ khối đoàn kết ấy. Từ sau 1975 đến nay, cùng với việc xây dựng hệ thống chính trị cơ sở, việc phát triển nguồn nhân lực và đào tạo đội ngũ cán bộ người Chăm được Đảng và Nhà nước Việt Nam rất chú trọng.

Nhiều năm qua, các ngành chức năng đã chú trọng tới công tác vận động chức sắc tôn giáo trong đó có chức sắc Chăm Islam. Các cuộc vận động đều hướng tới thuyết phục họ tham gia thực hiện chủ trương của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, các chương trình phát triển kinh tế xã hội, an ninh quốc phòng ở địa phương; tham gia tích cực các phong trào thi đua yêu nước; hợp tác và tham gia cùng chính quyền giải quyết các vụ việc phức tạp nảy sinh trong thực tiễn quản lý cộng đồng Chăm theo Islam giáo ở các địa phương.

Do đặc thù về giữ đạo và tuân thủ các thực hành nghiêm ngặt, người Chăm Islam ít tham gia vào môi trường công an hay quân đội. Tuy nhiên, họ đã có đóng góp gián tiếp tích cực cho những lĩnh vực này. Chúng ta sẽ thấy rõ hơn nếu nhìn nhận từ góc độ dân sự. Đó là những đóng góp của cộng đồng này để tạo ra sự đoàn kết ổn định trong dân cư, giữ vững trật tự an ninh vùng đồng bào theo đạo. Từ thực tiễn tại cơ sở, có rất nhiều đánh giá tích cực của địa phương về vai trò của người Chăm Islam trong kiên tạo sự ổn định an ninh, trật tự của cộng đồng. Chẳng hạn một nhận định cho rằng: “Chức sắc và tín đồ Islam giáo ở Bình Phước có tinh thần đoàn kết, hòa hợp với các tộc người khác, các tôn giáo khác, có mối quan hệ gần gũi với chính

quyền địa phương. Do tính chất của Islam giáo, cũng như do nguồn gốc và các mối quan hệ xã hội khác, cộng đồng Chăm Islam ở Bình Phước nói chung, Phú Riềng nói riêng có mối quan hệ qua lại, hài hòa với các cộng đồng dân tộc, tôn giáo và cộng đồng xã hội khác. Nhiều đoàn khách quốc tế, nhiều đoàn hành hương đã đến thăm thánh đường Phú Riềng. Về mặt xã hội, cộng đồng Chăm theo Islam giáo ở Bình Phước luôn chấp hành tốt chủ trương, chính sách, pháp luật của Đảng, Nhà nước, chịu khó làm ăn, không xảy ra mâu thuẫn, xung đột với các cộng đồng khác. Trong khu vực người Chăm theo Islam giáo ở Bình Phước sinh sống, an ninh, trật tự khá tốt, tình trạng mất trộm, đánh cãi chửi nhau, rượu chè, cờ bạc hầu hết không có. Cộng đồng Chăm Islam giáo ở Bình Phước cũng có những người đi lao động xuất khẩu (chủ yếu là đi làm giúp việc tại các nước Trung Đông) và đi học giáo lý tại nước ngoài, tuy nhiên số này không có nhiều” [Chu Văn Tuấn, 2020: 44].

Một nhận xét khác của phía cơ quan quản lý Nhà nước với các tổ chức tôn giáo cũng đã có những đánh giá về thái độ chính trị của cộng đồng Chăm theo Islam giáo với việc xây dựng và bảo vệ Tổ quốc là cộng đồng này có truyền thống gắn bó và đồng hành cùng dân tộc: “Từ khi trở thành một dân tộc chính thức trong cộng đồng các dân tộc Việt Nam, đồng bào Chăm tiếp tục phát huy bản sắc vốn có của truyền thống yêu nước, đoàn kết và hội nhập với các dân tộc Việt Nam trong các cuộc kháng chiến chống giặc ngoại xâm, giành độc lập dân tộc. Đại bộ phận Chăm Hồi giáo chấp hành nghiêm chỉnh đường lối, chính sách của Đảng và Pháp luật của Nhà nước. Đồng thời, luôn giữ gìn và phát huy truyền thống bản sắc dân tộc với truyền thống văn hóa phong phú, đa dạng góp phần làm giàu kho tàng văn hóa đậm đà bản sắc dân tộc của nền văn hóa Việt Nam” [Dương Ngọc Tấn-Trần Thị Minh Thu, 2015: 135-136].

Hiện nay, các chức sắc Chăm Islam giáo hầu như tham gia đầy đủ các lớp giáo dục về an ninh quốc phòng do Ban Tôn giáo địa phương phối hợp với các quân khu tổ chức. Chẳng hạn, cộng đồng Chăm Islam giáo tại thành phố Hồ Chí Minh tham gia *Chương trình bồi dưỡng kiến thức Quốc phòng và an ninh* tổ chức từ ngày 22-27/09/2019 tại Học viện cán bộ thành phố là sáu người. Tham gia các lớp từ ngày 22-26/10/2019 tại Quận khu 7 Bộ Quốc phòng là hai người. Các vị trên, sau khi học tập đã về địa phương mình để truyền đạt thông tin học tập lại cho các tín đồ dân tộc mình cùng nghe, hiểu biết và cùng nhau chung tay góp sức gìn giữ an ninh trật tự, quốc phòng cho toàn dân và an toàn cho xã hội trên đất nước Việt Nam. Năm 2018, một số

người Chăm theo Islam giáo ở Thành phố Hồ Chí Minh tham dự giao lưu, học tập kinh nghiệm tại Quảng Bình, Lâm Đồng, Đắk Lắk, Cao Bằng... thông qua đó vừa giao lưu vừa tham quan các di tích góp phần giáo dục, nâng cao lòng yêu nước, phát huy truyền thống cách mạng. Năm 2019, Ban Đại diện và Ban Quản trị hưởng ứng tuyên truyền trong đồng bào tín đồ thực hiện các cuộc vận động, lập kế hoạch phối hợp cùng chính quyền địa phương, quan tâm về các chính sách chăm lo cho đồng bào dân tộc thiểu số, về bảo vệ môi trường và ứng phó với biến đổi khí hậu [Ban Đại diện Cộng đồng Hồi giáo Tp. Hồ Chí Minh, 2019].

Tại Đồng Nai, kể từ khi chính quyền địa phương thực hiện Thông báo 119-TB/TW ngày 30/9/2003 của Ban Bí thư Trung ương Đảng về “chủ trương công tác đối với Hồi giáo” và Chỉ thị 06/2004/CT-TTg ngày 18/02/2004 của Thủ tướng Chính phủ về “Đẩy mạnh phát triển kinh tế xã hội, bảo đảm an ninh trật tự vùng đồng bào Chăm trong tình hình mới”, tình hình đời sống tôn giáo của đồng bào Chăm theo Islam giáo trên địa bàn tỉnh Đồng Nai đã có một số thay đổi đáng kể. Cụ thể, sự nhận thức về ảnh hưởng của các luật tục người Chăm theo Islam giáo đã có những thay đổi, do đó số lượng con em đồng bào Chăm theo Islam giáo vào học tại các trường dân tộc nội trú và số người đi làm công nhân tại các công ty, doanh nghiệp ngày một tăng. Báo cáo cũng cho biết, chính quyền đã giúp họ ổn định sản xuất, kinh tế cộng đồng tôn giáo này ngày càng phát triển, bộ mặt nông thôn vùng đồng bào Chăm theo Islam giáo chuyển biến mạnh. Các cấp chính quyền đã triển khai xây dựng những dự án đầu tư cho đồng bào Chăm theo Islam giáo có kết quả và đã giải quyết cơ bản, kịp thời những vấn đề bức xúc về sản xuất và đời sống của đồng bào, thực hiện phát triển kinh tế, ổn định xã hội. Từ các phong trào, chính sách và việc làm của các cấp ủy Đảng, chính quyền từ tỉnh đến cơ sở đối với đồng bào Chăm theo Islam giáo trong thời gian qua, đồng bào rất phấn khởi, tin tưởng vào sự lãnh đạo của Đảng và Nhà nước. Từ đó, đồng bào cũng yên tâm lao động sản xuất, tích cực tham gia các phong trào yêu nước ở địa phương. Mối quan hệ giữa chính quyền các cấp với chức sắc, chức việc và tín đồ Chăm Islam ngày càng gần gũi, cởi mở và thân thiện [Ban Tôn giáo tỉnh Đồng Nai, 2020].

Một số nhận xét

1. Người Chăm theo Islam dù là một tôn giáo rất đặc thù nhưng họ đã tham gia vào hệ thống chính trị địa phương ở một tỷ lệ nhất định. Sự tham gia của họ vào hệ thống chính trị không đồng đảo như cộng

đồng Chăm Bà ni hay Chăm Bà La môn do tỷ lệ người Chăm theo Islam giáo thấp hơn so với hai nhóm kia. Song điều này có lẽ còn bắt nguồn từ điều kiện lịch sử, kinh tế, văn hóa và những đặc thù của tôn giáo này. Họ không có nền tảng giáo dục mạnh như các tôn giáo khác. Họ chăm lo học đạo hơn học văn hóa.

2. Nhìn chung, dù tham gia ít, nhưng cộng đồng Chăm theo Islam giáo sống khá hòa thuận với cộng đồng cư dân khác và tuân thủ các chính sách, pháp luật của Nhà nước, không tạo những bất ổn, xáo trộn về an ninh, chính trị ở địa phương họ sinh sống. Cộng đồng Chăm theo Islam giáo không tạo ra những căng thẳng hay tạo ra những áp lực chính trị với hệ thống chính trị cơ sở. Dù mang tính đặc thù tôn giáo-dân tộc riêng nhưng cộng đồng này khá hài hòa, tạo ra môi trường an ninh, xã hội ổn định và đoàn kết.

3. Sự tham gia một cách khiêm tốn của người Chăm theo Islam giáo vào hệ thống chính trị cũng đặt ra cho chính quyền các cấp phải tăng cường hơn nữa việc vận động, tập hợp bồi dưỡng nguồn nhân lực người Chăm Islam cốt cán, từ đó bổ sung cho nhân lực hệ thống chính trị cơ sở. Chính quyền cần khuyến khích họ tham gia mạnh dạn và đóng góp hơn nữa vào hệ thống Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, các hội nghề nghiệp của Nhà nước. Ngoài ra, Nhà nước và chính quyền địa phương cần chú trọng xây dựng đội ngũ đảng viên người Chăm và chú ý hơn tới công tác cán bộ cho những đối tượng là người Chăm theo Islam giáo.

4. Xưa nay, vấn đề dân tộc và tôn giáo ở Việt Nam luôn bị các thế lực thù địch lợi dụng để chia rẽ khối đại đoàn kết dân tộc. Vì vậy, vấn đề lịch sử, văn hóa của dân tộc Chăm là một tiêu điểm để các thế lực xấu triệt để khai thác lợi dụng gây mất ổn định. Do đó, chính quyền địa phương các cấp cần có chính sách cụ thể cho từng dân tộc và theo vùng miền, nhất là đối với dân tộc Chăm. Trong các chính sách cơ bản nhất vẫn là về kinh tế và đời sống, mà trọng tâm là đào tạo, mở những ngành nghề tại chỗ, giúp cho đồng bào có cuộc sống ngày càng tốt hơn, để đồng bào không phải trông chờ sự giúp đỡ từ bên ngoài. Các ban ngành chức năng thực hiện tốt công tác quản lý Nhà nước về tôn giáo, tạo điều kiện thuận lợi để cộng đồng Chăm theo Islam giáo thực hiện đúng nhu cầu tôn giáo của mình, tránh để các thế lực thù địch lợi dụng xuyên tạc, qua đó góp phần tích cực vào công cuộc bảo vệ Tổ quốc, giữ vững trật tự an ninh xã hội.

5. Chức sắc Islam giáo là rường cột của mỗi thánh đường và các làng Chăm theo Islam giáo. Chức sắc là người trực tiếp chăm lo đời sống tôn giáo của tín đồ. Nhiều người trong số họ có trình độ văn hóa cao, có sự hiểu biết sâu sắc về giáo lý, luật lệ, lễ nghi tôn giáo. Do vậy, đây là lực lượng có vai trò quan trọng trong các hoạt động tôn giáo và có ảnh hưởng rất lớn tới đông đảo quần chúng tín đồ. Hiện nay, chức sắc tôn giáo ở nước ta đang có sự gia tăng về số lượng, chất lượng và hiện đại hóa mạnh mẽ từ việc nâng cao trình độ thần học, giáo lý đến trình độ văn hóa nói chung. Phần lớn, họ có tinh thần dân tộc, đồng tình với lối sống “tốt đời, đẹp đạo”, hoạt động theo hướng hành đạo tiến bộ, mong muốn được hoạt động tôn giáo bình thường trong khuôn khổ của pháp luật. Có thể nói, vận động quần chúng tín đồ và chức sắc Chăm Islam là việc làm tế nhị đối với từng con người cụ thể. Đặc biệt, với người có uy tín, có vị trí trong cộng đồng thì vấn đề càng trở nên cần thiết, phức tạp hơn./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Adam Bray (2014), “The Cham: Descendants of Ancient Rulers of South China Sea watch Maritime Dispute from Sidelines.” *National Geographic*. 16 June- Tài liệu (dịch) phục vụ nghiên cứu số TN 2014-80, Viện Thông tin Khoa học xã hội.
2. Ban Đại diện Cộng đồng Hồi giáo Tp. Hồ Chí Minh (2019), *Báo cáo tổng kết hoạt động năm 2019 và phương hướng hoạt động năm 2020*. Tài liệu thu thập của đoàn công tác Viện Nghiên cứu Tôn giáo.
3. Ban Tôn giáo Ninh Thuận (2019), *Báo cáo về tình hình tôn giáo trên địa bàn tỉnh*. Tài liệu Ban tôn giáo-Sở Nội vụ Ninh Thuận.
4. Ban Tôn giáo tỉnh Đồng Nai (2020): *Báo cáo tình hình hoạt động Hồi giáo-Islam trên địa bàn tỉnh Đồng Nai*. Tài liệu Ban tôn giáo-Sở Nội vụ Đồng Nai.
5. Ban Dân vận Tỉnh ủy An Giang (2020): Tham luận trong hội thảo khoa học “Cộng đồng Islam ở Việt Nam hiện nay: Thực trạng, xu hướng biến đổi và gợi ý chính sách”. Viện Tôn giáo và Ban tôn giáo An Giang tổ chức.
6. Phan Khoang (1969), *Việt sử xứ Đàng Trong 1558-1777*. Nxb Khai Trí. Sài Gòn
7. Tạ Long, Ngô Thị Chính (2007): “Phát triển nguồn nhân lực Chăm ở Ninh Thuận và Bình Thuận”. *Thông tin Khoa học xã hội*, số 6.
8. Nguyễn Đức Ngọc (2007), “Đặc điểm kinh tế-xã hội của đồng bào Chăm ở An Giang và những tác động đến hệ thống chính trị cơ sở”. *Khoa học chính trị*, số 7.
9. Nguyễn Khắc Ngữ (1967), *Mẫu hệ Chăm*. Nxb. Trình Bày. Sài Gòn.

10. Dương Ngọc Tấn-Trần Thị Minh Thu đồng chủ biên (2015), *Nghiên cứu Hồi giáo và Hồi giáo ở Việt Nam*. Nxb. Tôn giáo. Hà Nội.
11. Chu Văn Tuấn (2020), “Thực trạng cộng đồng Chăm Islam ở Tây Ninh và Bình Phước hiện nay”. *Công tác tôn giáo*, số 1+2.
12. Tỉnh ủy An Giang (2013), *Báo cáo của tổng kết Thông tri số 03 TT-TW của Ban bí thư (Khóa VII) về công tác đối với đồng bào Chăm*. Tài liệu thu thập của đoàn công tác Viện Nghiên cứu Tôn giáo.
13. Viện Nghiên cứu Tôn giáo (2020), *Thông tin khảo sát của đoàn công tác Viện Nghiên cứu Tôn giáo tại chuyến đi Long An, Tiền Giang và Trà Vinh từ 24-29/11/2020*.

Abstract

PARTICIPATION IN THE POLITICAL SYSTEM OF THE CHAM MUSLIMS IN VIETNAM TODAY

Ngô Quốc Đông

*Institute for Religious Studies, Vietnam Academy of Social
Sciences (VASS)*

Based on sociological data, local reports, and information on fieldwork, this article indicates the participation of the Cham Muslims in the local political system. The main content of the article will show that although it is a sensitive religious entity due to historical reasons, migration fluctuations, and specific beliefs, Muslims are not directly involved in some fields that belong to the political system, they are an important factor creating solidarity among this religious community. This article also shows the current situation of Cham Muslims participating in the local political system. Although their participation in the political system is still modest, it is clear that this community has created a harmonious interaction between the local government and its religious community.

Keywords: Cham Islam; political system; local political system.